

SAMMANFATTNING — TEMAKAPITEL

NATIONELL NARKOTIKARELATERAD FORSKNING I EUROPA

Inledning

Narkotikarelaterad forskning spelar en avgörande roll för förståelsen av Europas narkotikaproblem. Genom att identifiera tidigare mönster för narkotikamissbruk och studera cykler och variationer i användningen av droger öppnar forskningen möjligheter att lära av tidigare erfarenheter. Forskning leder till bättre kunskaper om den rådande situationen i Europa och till förfinad övervakning. Den tillhandahåller enkäter och uppgifter om narkotikaproblemets omfattning och granskar framväxande trender och nya mönster i narkotikaanvändningen. Forskningen hjälper Europa att förbereda sig för framtiden genom att studera praktiska frågor som resursallokering, bästa metoder och testning av innovativa metoder för att hantera problematiskt narkotikamissbruk.

Idag är europeisk narkotikapolitik i allt större utsträckning "evidensbaserad". Det innebär att politik baseras på forskning och vetenskapliga rön, och att forskningen har en roll att spela för att fastställa politiska prioriteringar, bästa metoder och alternativa lösningar. Men att teckna en bild av den narkotikarelaterade forskningen i Europa är likväl en krävande uppgift. Precis på samma sätt som narkotikamissbruk berör många samhällssektorer spänner narkotikarelaterad forskning över många ämnen. Den kan innefatta folkhälsa, psykiatri och psykologi, sociologi, medicin, juridik, kriminologi, statskunskap och ekonomi. Forskning om illegala droger delar dessutom ofta resurser med forskning om legala ämnen som alkohol, tobak eller receptbelagda droger, eller med forskning som rör mer allmänna frågor som beroende och tvångsmässiga beteenden. I narkotikarelaterade forskningsprojekt används en lång rad olika metodologiska tillvägagångssätt och många aktörer medverkar. Forskningsfinansieringen i Europa är på liknande sätt mångfacetterad när det gäller periodicitet och budgetcykler, nationell, regional eller internationell inriktning, prioritering av forskningsmål och de många olika finansieringskällorna. Utöver denna generella mångfald tillkommer nationella, lokala och regionala skillnader. Klart är att narkotikarelaterad forskning inte är jämt fördelad och allmänt tillgänglig i EU:s medlemsstater.

I temakapitlet *Nationell narkotikarelaterad forskning i Europa* som ges ut av Europeiska centrumet för kontroll av narkotika och narkotikamissbruk (ECNN), beskrivs den ram inom vilken den narkotikarelaterade forskningen bedrivs i de europeiska länderna. Temakapitlet är särskilt inriktat på den narkotikarelaterade forskningens roll på nationell nivå, på samordning och finansieringsarrangemang, strukturer för forskning och spridning samt på aktuella större forskningsprojekt. Framsteg på området har bedömts baserat på en jämförelse med en preliminär granskning av tillgängliga uppgifter som genomfördes 1996, och slutligen identifieras vissa begränsningar och luckor som kan ge en antydning om kommande utveckling på området. En mer detaljerad redovisning av de uppgifter som samlats in från de uppgiftslämnande länderna finns på den särskilda webbplats som ägnas åt temakapitlet och finns tillgänglig på:

<http://www.emcdda.europa.eu/themes/research>.

Redovisningsmetod

Under 2007 ombads narkotikacentrumets nätverk av nationella kontaktpunkter i EU:s 27 medlemsstater, Kroatien, Norge och Turkiet att sammanställa ett kapitel om narkotikarelaterad forskning i landet. Svar inkom från 25 medlemsstater, Kroatien och Norge. Följande uppgifter begärdes:

- En sammanfattning av strukturer och politik för narkotikarelaterad forskning.
- En ögonblicksbild av aktuell narkotikarelaterad forskning i varje medlemsstat.
- En beskrivning av nationella strukturer och tillvägagångssätt för insamling och spridning av resultat som den narkotikarelaterade forskningen ger.

Rapporteringen innefattade såväl "tillämpad forskning" som "grundforskning". Forskning som avser området för minskning av tillgång till narkotika, dvs. kriminologi, övervakning, brottsbekämpning och beslag, uteslöts eftersom många nationella kontaktpunkter har begränsad tillgång till uppgifter på det området.

Baserat på rapporterna från de nationella Reitox-kontaktpunkterna kunde centrumet sammanställa en översikt över aktuell narkotikarelaterad forskning i Europa. Med hjälp av en preliminär struktur för olika kategorier grupperades därefter a) forskningsaktörer i Europa, b) breda teman och ämnen i den samlade forskning som redovisats till centrumet och c) tillgängliga spridningskanaler. Rapporterna jämfördes med rapporten *Drug research-related initiatives in the European Union* från 1996 då ECNN första gången medverkade i en preliminär sammanställning av narkotikarelaterad forskning.

De första resultaten

- Även om narkotikarelaterad forskning redan 1996 var ett ämne av allmänt intresse är betoning på denna forskning nu en formell prioritet i medlemsstaterna. Sedan 1996 har forskning införlivats i de formella strategiska riktlinjerna i många av EU:s medlemsstater. Idag är forskning särskilt omnämnt i de nationella narkotikapolitiska dokumenten i 20 av de 27 uppgiftslämnande länderna.
- En genomgång av den narkotikarelaterade forskning som genomförts i EU på senare tid ger vissa belägg för att viss "sekvensering" äger rum. Det finns en tydlig tendens till att knyta inledande narkotikarelaterade forskningsprioriteringar till behovet att bedöma narkotikaanvändningens omfattning på nationell och regional nivå så att man på ett bättre sätt kan planera åtgärder och politik. I ett andra skede förskjuts prioriteringarna till tillämpad forskning, dvs. när det gäller behovsbedömning och utvärdering av åtgärder och politik (som behandlingsmetoder och förebyggande åtgärder). I denna fas kompletterar ytterligare kvalitativ forskning om narkotikamissbrukare och deras missbruksmönster de kvantitativa epidemiologiska studierna. I vissa länder, slutligen, har innovativ och resursintensiv biomedicinsk forskning förskjutits till frågor som rör narkotikans effekter och anlag för missbruk.
- Narkotikarelaterad forskning sker i många olika miljöer i medlemsstaterna, som exempelvis universitet, folkhälsoinstitut, specialiserade forskningscentrum, icke-statliga organisationer och i läkemedelsindustrin. Sammanlagt har de uppgiftslämnande länderna nämnt fler än 70 stora forskningsstrukturer. De kan delas in i fyra grupper; 1. akademiska centrum (inklusive universitet och universitetsanknutna forskningscentrum), 2. statliga forskningscentrum och forskningsinstitut; 3. privata forskningscentrum och forskningsinstitut (inklusive stiftelser och läkemedelsindustrin) och 4. institutioner som hyser de nationella Reitox-kontaktpunkterna.
- En väl fungerande samordning mellan forskare, forskningscentrum och forskningsområden är en förutsättning för fortlöpande, övergripande och högkvalitativ forskning. Vid den kartläggning av den narkotikarelaterade forskningen som ECNN genomförde 1996 konstaterades att det rådde allvarlig brist på sådan samordning och detta fortsätter att vara ett grundläggande strukturellt problem i många länder. Endast ett fåtal länder uppgav att det fanns tvärvetenskapliga nationella forskningsnätverk med stabil finansiering.
- Staten är den främsta finansieringskällan för narkotikarelaterad forskning, och forskning som stödjer evidensbaserade strategier i det berörda landet prioriteras. Myndigheterna kan ge basanslag till vissa universitet och forskningsinstitut men medel ställs främst till förfogande genom öppen förslagsinbjudan eller avtal om särskild uppdragsforskning. Bland finansieringskanaler och finansieringskällor kan nämnas nationella organ för narkotikasamordning, nationella kontaktpunkter eller särskilda statliga forskningsprogram på narkotikaområdet. Andra finansieringskällor är statligt finansierade stiftelser, filantropiska stiftelser och privata institutioner som läkemedelsföretag och icke statliga organisationer.
- Det har visat sig svårt att kvantifiera och beskriva kostnaderna för narkotikarelaterad forskning i olika länder. Endast sex medlemsstater (Tjeckien, Irland, Spanien, Frankrike, Ungern, Portugal), vilka samtidigt tillhör länderna som har mer centraliserade nationella samordningsmekanismer, kunde ge mer detaljerade uppgifter om hur medel till narkotikarelaterad forskning fördelas. Vissa medlemsstater kunde endast redovisa finansiering av de största forskningsprojekten (Tyskland, Luxemburg, Malta, Polen och Slovakien) eller forskningens viktigaste finansieringskällor (Finland, Förenade kungariket). I de flesta uppgiftslämnande länderna fanns nästan inga uppgifter tillgängliga om finansiering av narkotikarelaterad forskning. Fler studier om offentliga utgifter och dess påverkan på forskningen, och om effekten på narkotikarelaterad forskning och forskningens potentiella ekonomiska fördelar skulle därför välkomnas.

- I alla rapporterade länder finns en diversifierad infrastruktur för spridning av forskningsresultat. Strukturerna innefattar en mångfald tidskrifter, nyhetsbrev och facktidskrifter, de nationella kontaktpunkterna, bibliotek och dokumentationscentrum, nationella årsrapporter, särskilda webbplatser, branschriktade och vetenskapliga konferenser och presskonferenser. Några av dessa kanaler tillämpar kollegial granskning, andra gör det inte.
- Tidskrifter är en naturlig plattform för att utbyta information om forskning och 2007 rapporterades det finnas 27 kollegialt granskade tidskrifter särskilt inriktade på narkotikarelaterad forskning, vilket är mer än dubbelt så många som 1996. Dessa tidskrifter ges oftast ut på det egna landets språk. Huvuddelen av tidskriftsartiklarna ägnades åt att bedöma vanliga forskningsämnen. Av 288 klassificerade artiklar hänförde sig 65 till forskning om prevalens, incidens och mönster för narkotikamissbruk, 81 artiklar behandlade forskning om åtgärder för att lösa narkotikaproblemet, 51 artiklar ägnades åt forskning om bestämmande faktorer och riskfaktorer och skyddsfaktorer för narkotikamissbruk, 29 artiklar handlade om forskning om missbrukets konsekvenser och utnyttjande och 62 artiklar behandlade forskning om drogmekanismer och påverkan.

Slutsatser

- Totalt sett har den narkotikarelaterade forskningen i Europa förbättrats avsevärt sedan 1996. I de flesta länderna redovisas relativt stabilt stöd och solida finansieringsstrukturer på nationell nivå, även om det finns betydande skillnader mellan länderna och en oro för tillgång till finansiering liksom dess varaktighet kommer till uttryck. En mer synbar ökning av forskningsinsatserna konstateras i fråga om prevalens, incidens och mönster för missbruk och på detta område har nu samtliga länder nyligen avslutade eller pågående projekt. Utökad forskning noteras också på områdena för utvärdering av åtgärder (främst behandling, prevention samt narkotikapolitik och narkotikastrategier) och ekonomiska aspekter.
- De nationella kontaktpunkterna redovisar för närvarande data till ECNN med hjälp av instrument och metoder som gör uppgifterna mer jämförbara och tillförlitliga. Jämförande studier som omfattar flera länder, som till exempel ESPAD-enkäten i skolorna, genomförs regelbundet i ett stort antal länder i Europa. Nya spridningskanaler, i synnerhet sådana som är Internet-baserade, har därtill utvecklats vilket har gjort det lättare och snabbare att få tillgång till forskningsresultat samtidigt som resultaten har blivit tillgängliga för en bredare publik.
- Kopplingen mellan forskningsresultat och politiskt beslutsfattande är svår att bedöma. Det råder enighet bland länderna om att det inte går att skönja något tydligt "linjärt samband". Flertalet länder drar dock slutsatsen att forskningen faktiskt påverkar beslutsfattandet, åtminstone i viss utsträckning. Rapporten tyder på att forskning som särskilt beställts av beslutsfattarna själva har större chans att beaktas i beslutsfattandet. Det finns därtill flera exempel bland länderna på direkta politiska åtgärder som har baserats på tillämpad forskning.
- Samtidigt som förbättringar har skett, finns fortfarande betydande begränsningar och informationsluckor. Efterfrågan på utvärdering av åtgärder och av politikens utformning och genomförande föder nya utmaningar. Även om tvärvetenskaplig forskning blivit vanlig kan mer göras för att samordna forskares insatser på olika områden. Finansieringskällor och finansieringscykler förblir splittrade. Specialiserad universitetsutbildning och forskarutbildning är otillräcklig i de flesta länder och detta äventyrar rekryteringen av unga forskare till området. Den finansiering som finns tillgänglig för storskaliga narkotikarelaterade projekt som allmänna befolkningsenkäter men också för viktig grundforskning är fortfarande otillräcklig.
- Avslutningsvis: Större insatser krävs för att stimulera samordningen och förbättra tillgängligheten för information på det här området, liksom för att kartlägga och utvärdera de stora informationsmängder som står till forskarnas förfogande, särskilt på Internet. Forskningsmiljön i Europa fortsätter att förändras. Allmänna ögonblicksbilder av situationen beträffande narkotikarelaterad forskning i olika länder kommer därför även fortsättningsvis att vara värdefulla för att fastställa prioriteringar, bedöma ländernas insatser och stimulera evidensbaserad narkotikapolitik.

Varje år publiceras tre temakapitel som behandlar olika frågor mer ingående. Dessa temakapitel bygger på information som tillhandahålls narkotikacentrumet av EU:s medlemsländer och kandidatländer samt Norge (som deltar i centrumets arbete sedan 2001) och som hämtats från ländernas nationella redovisning. Alla temakapitel (på engelska) och sammanfattningar (på 23 språk) finns tillgängliga på narkotikacentrumets webbplats: <http://www.emcdda.europa.eu/publications/selected-issues>